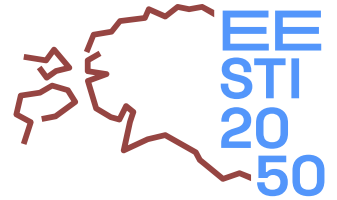

MAJANDUS- JA
KOMMUNIKATSIOONI-
MINISTEERIUM

Üleriigilise planeeringu asustuse arengustsenaariumide koonduring

Teaduslik aruanne

peatükk

Lisa 7. Säästva arengu indikaatorid, Statistikaamet.

Koostajad: Tiit Tammaru, Anneli Kährik, Anto Aasa, Kadi Kalm, Pille Metspalu, Ann Ideon, Veiko Sepp, Antti Roose, Andres Ojari, Toomas Tammis, Raul Kalvo, Rivo Noorkõiv, Helen Sooväli-Sepping

Tellijad: Anna Semjonova, Tiit Oidjärv, Andres Levald

TARTU ÜLIKOOL

EKA

HENDRIKSON *DGE*

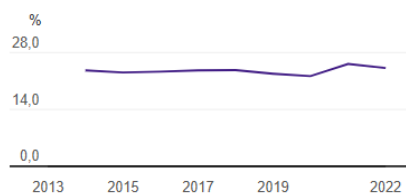
Lisa 7. Säästva arengu indikaatorid, Statistikaamet.

Lisas on esitatud säästva arengu indikaatorid viimase 10 aasta muutusena (Statistikaamet).

Üldise järeldusena saab Eesti tervikvaates kinnitada enamuse näitajate head või parenevat hinnangut, mida on ka üldistatud hea ja järjest parema eluna. Suurepildiliselt ja ülemaaliselt saab paranemist või seisundiplatood tunnustada majanduse ja keskkonnanäitajate alusel, negatiivne seisund ja muutuste suund avaldub rohkem sotsiaalsetes mõõdikutes. Asustusmuutust või põhjuslikku seost asustusmuutusega Eesti koondnäitajad otseselt ei avalda. Piirkondlikust statistikast paistab (pea)linnastumine ning asustuse koondumine Suur-Tallinna ja Suur-Tartusse ning enamik põhjusseoseid ja järeldusi taandub rahvastiku vähenemisele ja vananemisele mujal Eestis, sellest tuleneva majanduse, tarbimise ja teenuste koondumisele suurema liikuvuse ning mitmepaikse elumudeliga.

Suhtelises vaesuses või sotsiaalses tõrjutuses

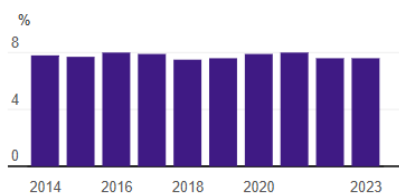
Suhtelise vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse määr | 2013–2022

1. MAJANDUSLIK TOIMETULEK

Energiakulutused kodumajapidamistes

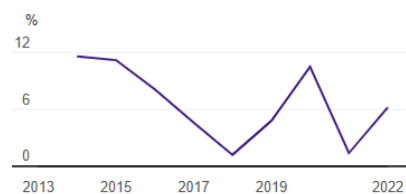
Energiakulutuste osatähtsus kodumajapidamiste kogukulutustes | 2014–2023

7. JÄTKUSUUTLIK ENERGIA

Energiasõltuvus

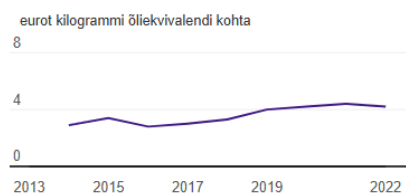
Energiasõltuvuse määr | 2013–2022

7. JÄTKUSUUTLIK ENERGIA

Energia tootlikkus

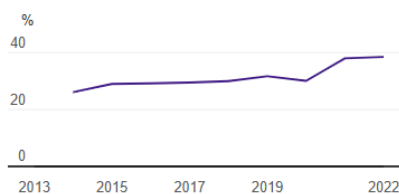
Energia tootlikkus | 2013–2022

7. JÄTKUSUUTLIK ENERGIA

Taastuenergia

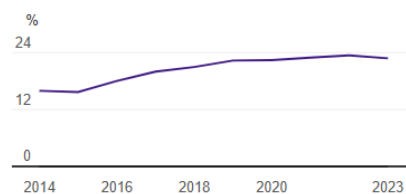
Taastuenergia osatähtsus energia lõpptarbimises | 2013–2022

7. JÄTKUSUUTLIK ENERGIA

Mahepõllumajandusmaa

Mahepõllumajandusmaa osatähtsus kasutatavas põllumajandusmaas | 2014–2023

2. TOIDUGA KINDLUSTATUS

Joonis L7.1. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

Suhtelised näitajad piirkondlikes suundumustes sõltuvad omakorda tunnuse muutustest, kasvust Harjumaal ja Tartumaal. Avaliku arvamuse tunnused ja indeksid ning nende muutus on valimi väiksuses tundlikud väiksemates maakondades. Piirkondlikud NUTS3 statistilised andmed kinnitavad Põhja-Eesti ehk Harjumaa „suurenemist“ ja Kirde-Eesti, mis koosneb ainult Ida-Virumaast, „vähenemist“. NUTS3 statistikas hägustab Lõuna-Eesti suundumusi Tartu ja Tartumaa suur kaal. Lääne-Eesti muutuste üldistamist raskendab suursaarte erisus. Kesk-Eesti piirkonnas puudub piirkondlikkus, aga osaliselt saab seda tõlgendada sise-ääremaastumise protsessides Tallinna ja Tartu tagamaa laienemisel ja tõmbetugevuse suurenemisel.

Linna asumeid ei loeta enam asustusüksusteks. Asumid on kultuurilised üksused ja aitavad hoida ning edendada kogukondade identiteeti. Asumile saab määrata kohanime, kuid koha-aadressis see ei kajastu.

Haldusüksuste tasemed ja ruumiandmed

Rahvaloendusel ja statistikaametis üldiselt kasutusel olev asustuspiirkondade meetodika jagab Eesti asustusüksused kolme klassi: linnaline, väikelinnaline ja maaline.

Asustuspiirkondade meetodika seisneb Eesti katmises mõttelise 500 × 500 m võrega. Tekkinud ruudud moodustavad klastrid, mis jaotatakse sõltuvalt rahvaarvust ja rahvastiku tihedusest EHAK-i klassifikatsiooni alusel. Näiteks eeldatakse, et linnalises klasteris elab vähemalt 5000 inimest tihedusega enam kui 1000 inimest km² kohta. Klasteritele n-õ asetatakse peale Eesti asustusüksuste kaart ning domineeriv klasteritüüp asustusüksuse piirides omistatakse asustusüksusele.

Rahvusvaheliseks võrdlemiseks on käibel paikkonna meetodika.

(Vt: rahvaloendus.ee/et/loendus-2021/metoodika-ja-kvaliteet/haldusüksuste-tasemed-ja-ruumiandmed).

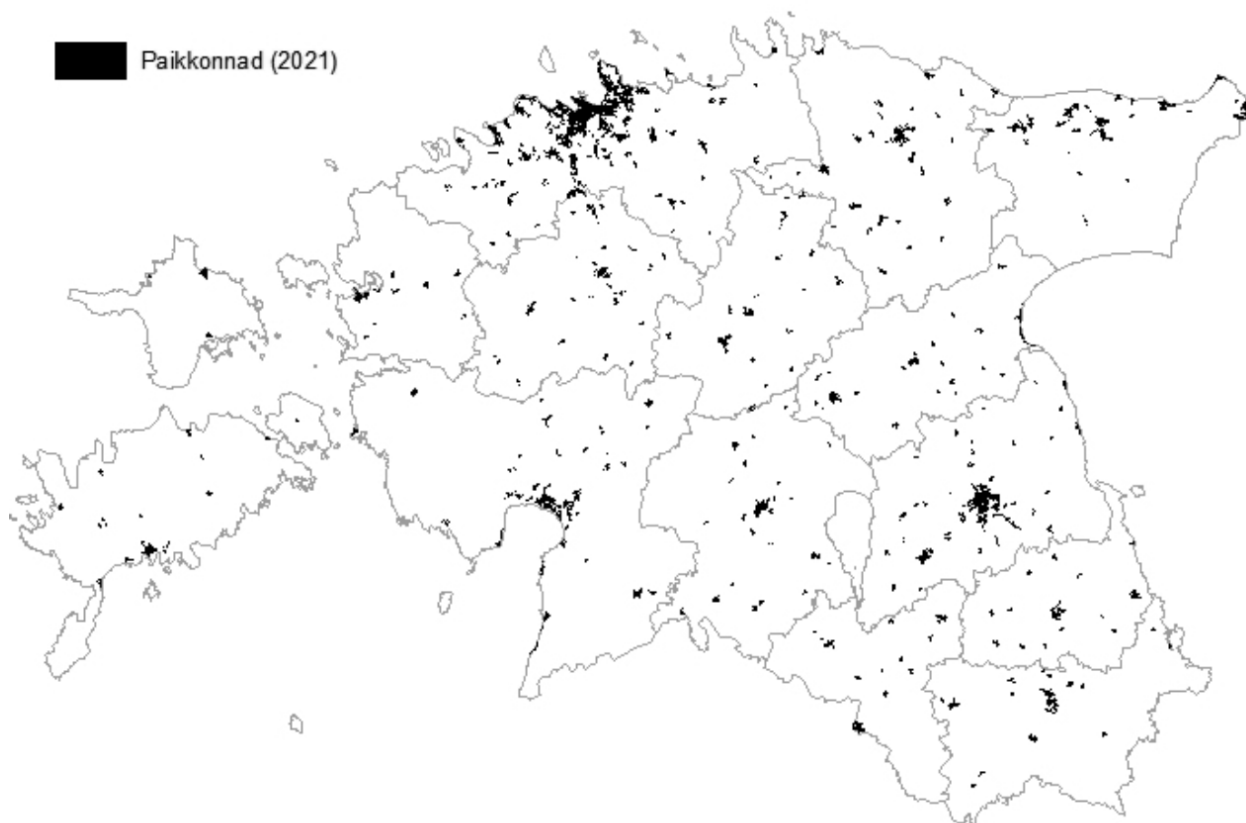
Valglinnastumise ja teiste rahvastiku rändeprotsesside tulemusena linna ja maa piirid võrdlemise ebamääraseks muutunud. Seetõttu on kasutusele võetud paikkonna mõiste, mis tähistab teatavat kindla asustusega, kuid ümbrusest eristuvat piirkonda, milleks võib olla linn, alev või küla, kuid ka omavahel ühinenud (kokku kasvanud) asulad. Linn võib jaguneda ka mitmeks paikkonnaks, kui need on selgelt eraldatud näiteks jõega (Pärnus) või parkide vööndiga (Pirita linnaosa Tallinnas, Ihaste piirkond Tartus). Paikkonda iseloomustab rahva arvukus, mille jaoks on ette nähtud standardskaala, millest Eestis kasutatakse järgmist osa: 200 000 – 499 999, 100

000 – 199 999, 50 000 – 99 999, 20 000 – 49 999, 10 000 – 19 999, 5000–9999, 2000–4999, 1000–1999, 500–999, 200–499, < 200.

Paikkond on tuletatud tunnus, mille määramise eeldus on inimese eluruumi ruumikoordinaatide fikseerimine. 2011. aasta loendusel tuvastati Eestis 369 paikkonda, kus elas ühtekokku 85% Eesti elanikest.

Rohkem saab lugeda: [REL 2011 Eestis on 369 tiheasustusega paikkonda | Statistikaamet.](https://www.stat.ee/et/uudised/pressiteade-2014-038)
<https://www.stat.ee/et/uudised/pressiteade-2014-038>

Tiheasustusega paikkonnad aastal 2021 on esitatud alljärgneval joonisel (Allikas: Statistikaamet).

Joonis L7.2. Eesti Tiheasustusega paikkonnad aastal 2021. Statistikaamet:

<https://rahvaloendus.ee/et/loendus-2021/metoodika-ja-kvaliteet/haldusüksuste-tasemed-ja-ruumiandmed>

Linnalise, väikelinnalise ja maalise asustuspiirkonna tüübi ja klastrite määratlemise meetoodika.

<https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2022-04/leader-2022-asustuspiirkond-metoodika.pdf>

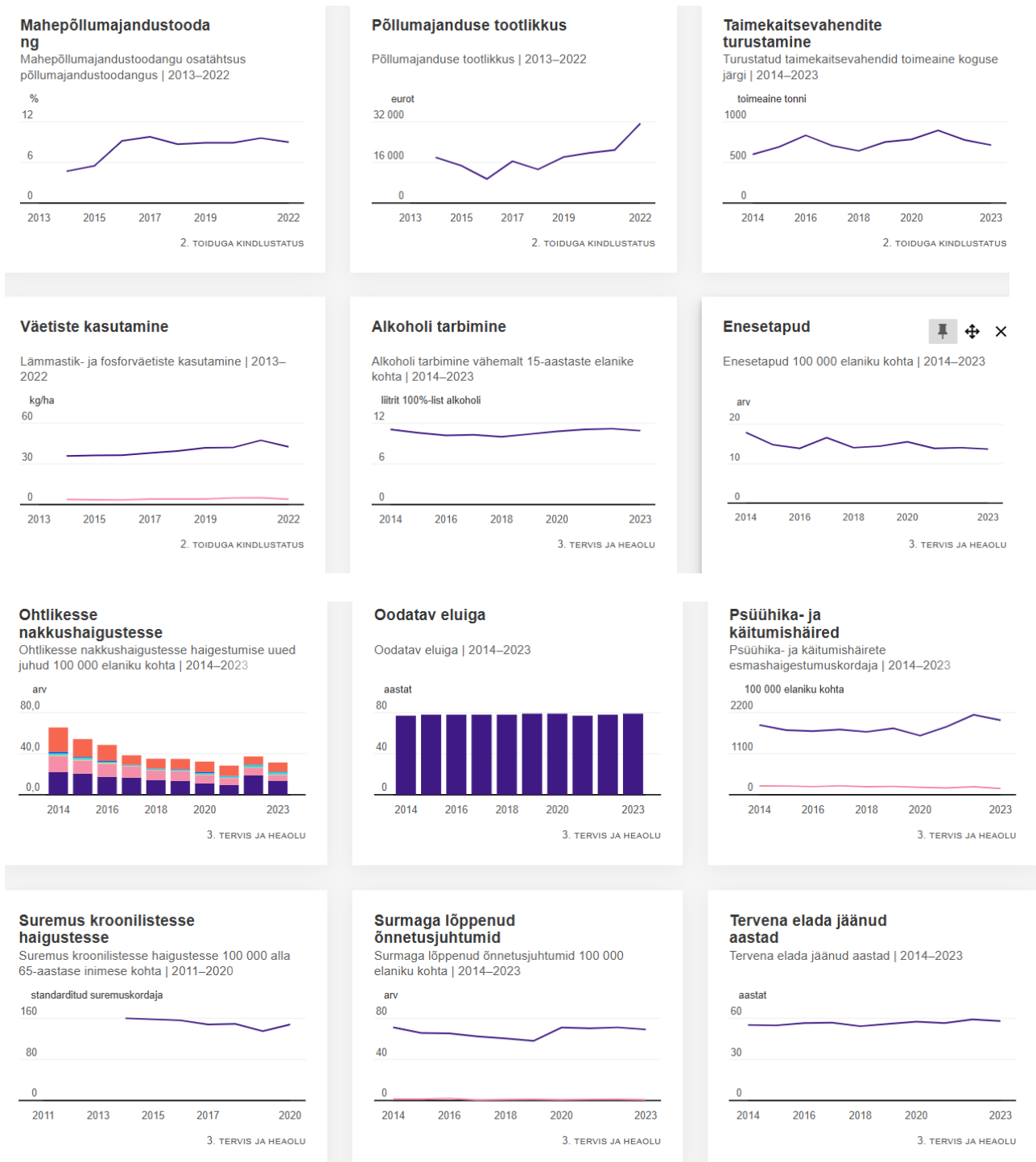
Kuni 2018. aastani oli Statistikaametis maa- ja linnarahvastiku määratlemise alus asustusüksuse tüüp, mis ei arvestanud ennekõike valginnastumisega. Rahandusministeeriumi initsiatiivil moodustati 2017. aastal piirkondliku statistika tööühm, mis tegi ettepaneku maa- ja linnarahvastiku määramiseks kasutusele võtta rahvusvaheliselt tunnustatud meetoodika niisuguste klastrite järgi, mis on sarnase rahvastikutihedusega. Samas rahvusvaheliselt kasutatavad kriteeriumid maa- ja linnapiirkondade määramiseks ei rahuldanud Eesti vajadust, sest lävendid on liiga kõrged. Seetõttu töötas tööühm välja Eestile sobivad lävendid: asustusüksused jaotatakse linnalisteks (tüüp 1), väikelinnalisteks (tüüp 2) ja maalisteks (tüüp 3).

Eestis oli seisuga 31.12.2021 kokku 4692 asustusüksust. 2020. aasta novembri seisuga on kohanimeregistris umbes 149 800 maaüksuse kohanime. Neist umbes 40 000 on hoonestamata maaüksuste nimed.

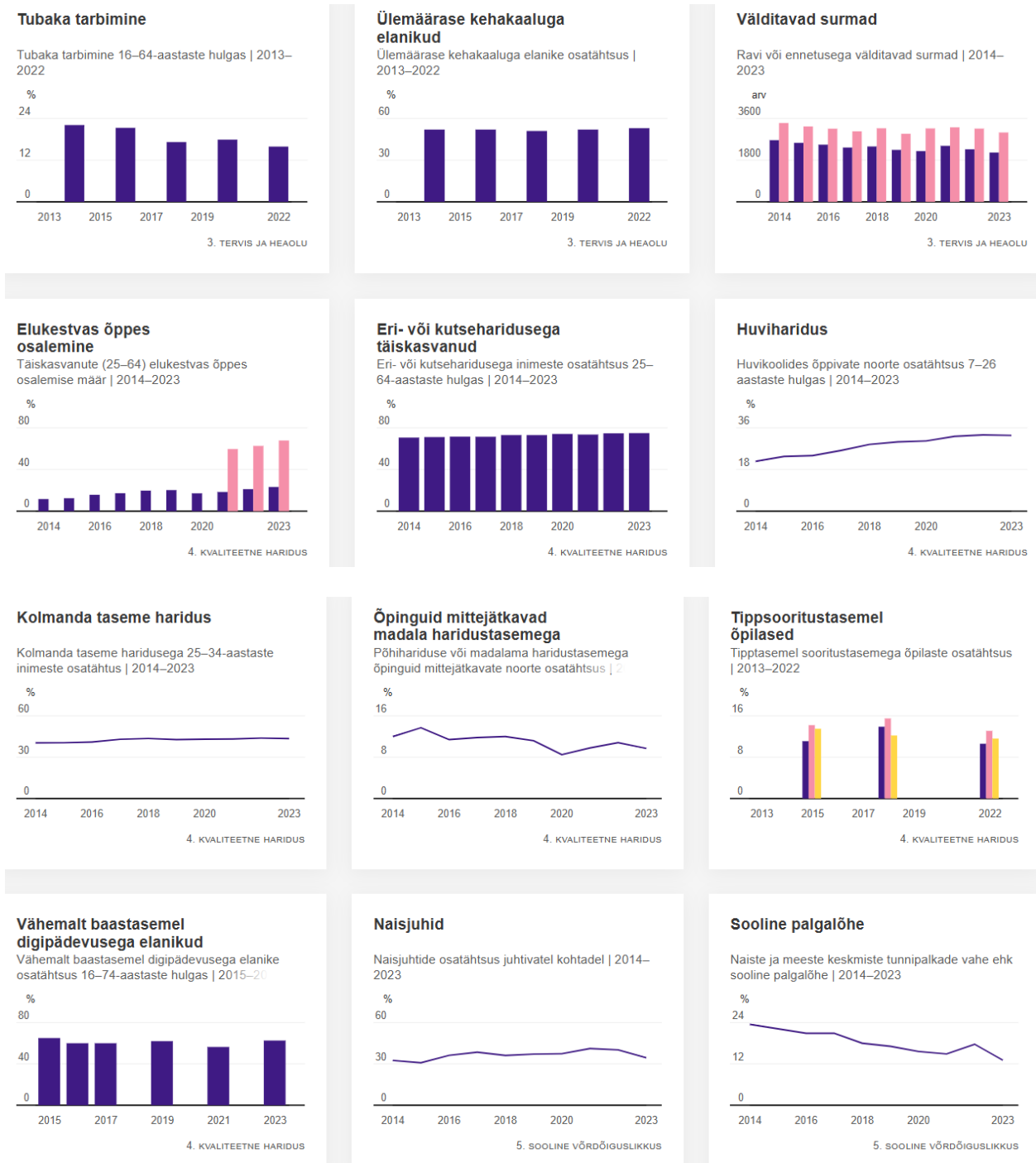
Adressandmete käsiraamat, 2022 (https://geoportaal.maaamet.ee/docs/aadress/aadressiandmete_kasiraamat.pdf)

Eesti haldus- ja asustusjaotuse klassifikaatoris (lühidalt EHAK-is) seoses 2017.aasta haldusreformiga muutus: **Kõik 15 maakonda jäid nimeliselt alles, kuid 11 maakonna klassifikaatori kood muutus (sest nende maakondade piirid muutusid).**

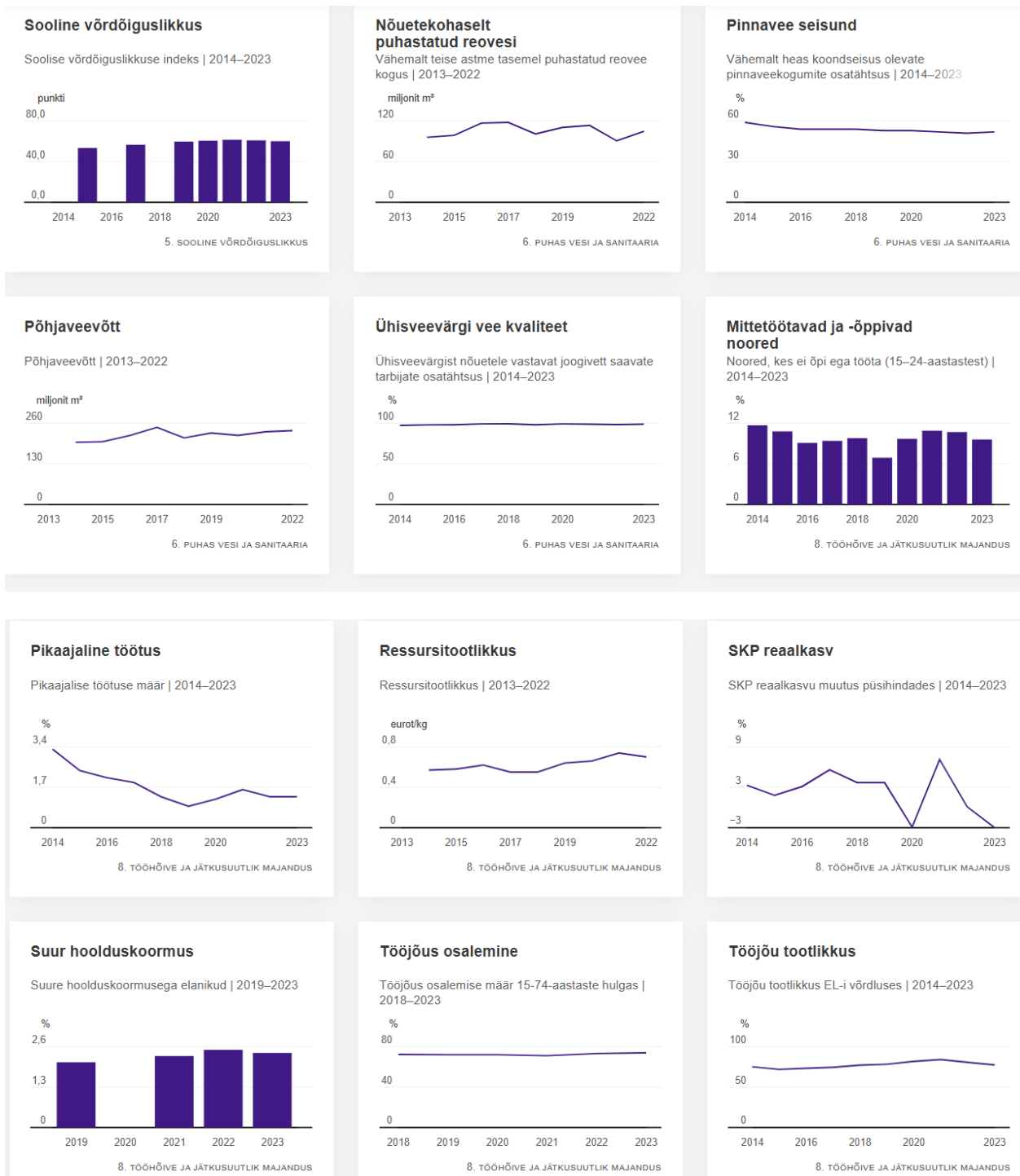
Senise 213 omavalitsuse asemel jäi alles 79 (64 valda ja 15 linna). Muudatused ei puudutanud 27 omavalitsust. Tekkis 52 uut omavalitsust, millele omistati uued koodid, sõltumata sellest, kas varasem omavalitsuse nimi jäi kasutusse või mitte. Uus kood omistati, sest omavalitsuse piirid muutusid. 15 varasemat omavalitsuslikku linna muutusid linnadeks asustusüksustena ja said seega uued koodid (liikusid EHAK-is madalamale tasemele).

Joonis L7.4. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

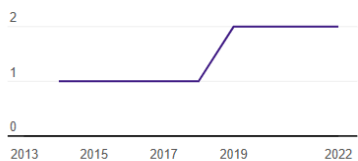
Joonis L7.4. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

Joonis L7.5. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

Erasektori teadlased ja insenerid

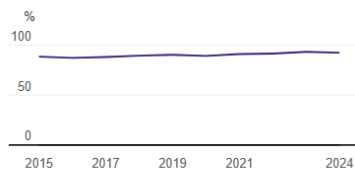
Teadlaste ja inseneride arv erasektoris 1000 elaniku kohta | 2013–2022

9. JÄTKUSUUTLIK TARISTU, TÖÖSTUS JA INNOVATSIOON

Interneti kasutamine

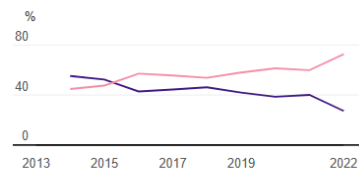
Interneti kasutamise määr | 2015–2024

9. JÄTKUSUUTLIK TARISTU, TÖÖSTUS JA INNOVATSIOON

Kaubavedu

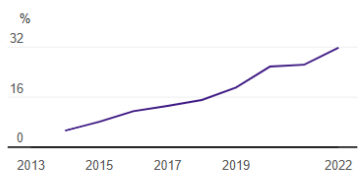
Kaubavedu transpordiliikide lõikes | 2013–2022

9. JÄTKUSUUTLIK TARISTU, TÖÖSTUS JA INNOVATSIOON

Kiire internet

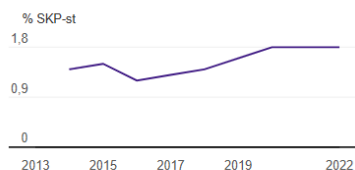
Kiire internetiga ühenduste osatähtsus | 2013–2022

9. JÄTKUSUUTLIK TARISTU, TÖÖSTUS JA INNOVATSIOON

Kulutused teadus- ja arendustegevusele

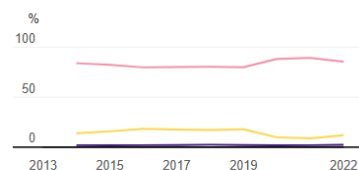
Teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus SKP-s | 2013–2022

9. JÄTKUSUUTLIK TARISTU, TÖÖSTUS JA INNOVATSIOON

Sõitjatevedu

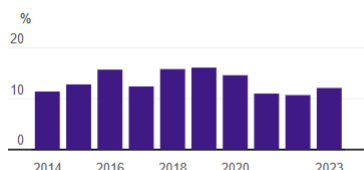
Sõitjatevedu transpordiliikide lõikes | 2013–2022

9. JÄTKUSUUTLIK TARISTU, TÖÖSTUS JA INNOVATSIOON

Eriarstiabita jäänud

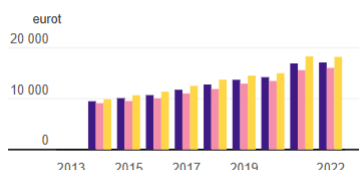
Eriarstiabita jäänute osatähtsus | 2014–2023

10. EBAVÕRDSUSE VÄHENDAMINE

Sissetulek leibkonnaliikme kohta

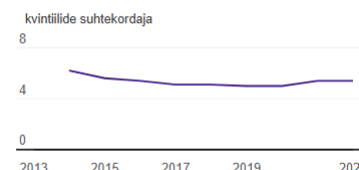
Sissetulek leibkonnaliikme kohta aastas | 10.1. Sissetulek leibkonnaliikme kohta aastas, euro

10. EBAVÕRDSUSE VÄHENDAMINE

Sissetulekute ebavõrdsus

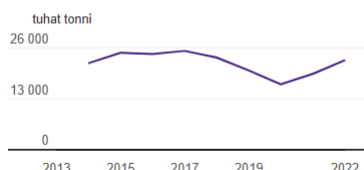
Sissetulekute ebavõrdsus | 2013–2022

10. EBAVÕRDSUSE VÄHENDAMINE

Jäätmete teke

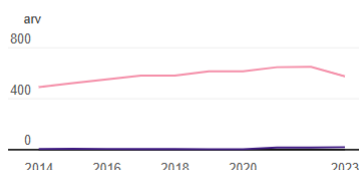
Jäätmete teke | 2013–2022

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Keskonnajuhtimissüsteemide rakendamine

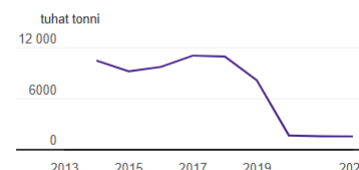
Keskonnajuhtimissüsteemide rakendavad ettevõtted ja asutused | 2014–2023

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Ohtlike jäätmete teke

Ohtlike jäätmete teke | 2013–2022

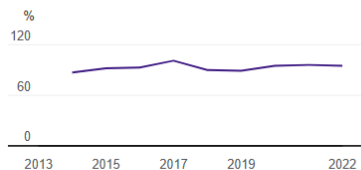

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Joonis L7.6. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

Ökoinnovatsiooni indeks

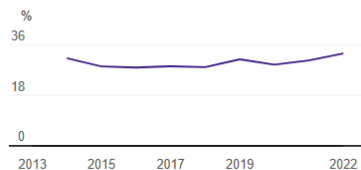
Ökoinnovatsiooni indeksi osatähtsus EL-i keskmises | 2013–2022

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Olmejäätmete ringlussevõtt

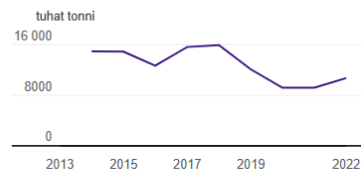
Olmejäätmete ringlussevõtu määr | 2013–2022

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Põlevkivi kaevandamine

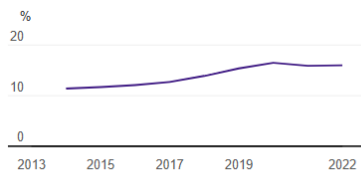
Põlevkivi kaevandamine | 2013–2022

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Ringleva materjali määr

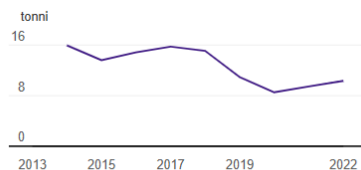
Ringleva materjali määr | 2013–2022

12. SÄÄSTEV TOOTMINE JA TARBIMINE

Kasvuhoonegaaside heitkogus inimese kohta

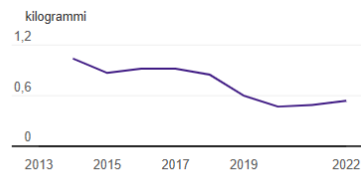
Kasvuhoonegaaside heitkogus inimese kohta | 2013–2022

13. KLIIMAMUUTUSEGA KOHANEMISE MEETMED

Kasvuhoonegaaside heitkogus SKP euro kohta

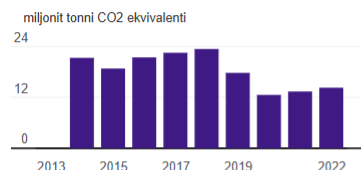
Kasvuhoonegaaside heitkogus SKP euro kohta | 2013–2022

13. KLIIMAMUUTUSEGA KOHANEMISE MEETMED

Kasvuhoonegaaside netoheitkogus

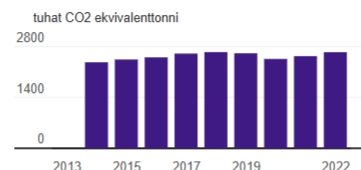
Kasvuhoonegaaside netoheid (sh LULUCF ehk maakasutuse, maakasutuse muutuse ja

13. KLIIMAMUUTUSEGA KOHANEMISE MEETMED

Kasvuhoonegaasid transpordisektorist

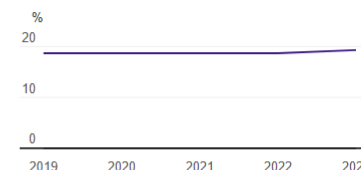
Kasvuhoonegaasid transpordisektorist | 2013–2022

13. KLIIMAMUUTUSEGA KOHANEMISE MEETMED

Kaitstavad merealad

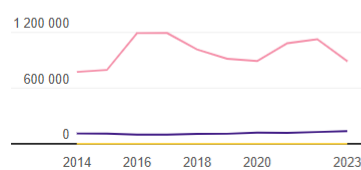
Kaitstava mereala pindala osatähtsus Eesti merealast (koos majandusvööndiga) | 2019–

14. Ookeanid ja mereressursid

Kudekarja biomass

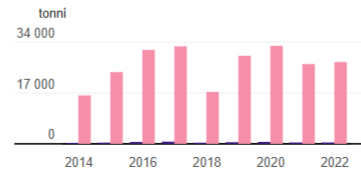
Kaubanduslikel eesmärkidel kasutatavate liikide populatsioonide kudekarja biomass | 14.2.1

14. Ookeanid ja mereressursid

Läänemere seisund

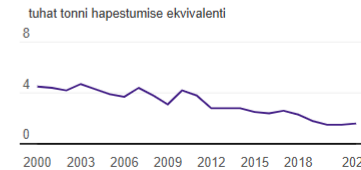
Läänemere seisund | 2014–2022

14. Ookeanid ja mereressursid

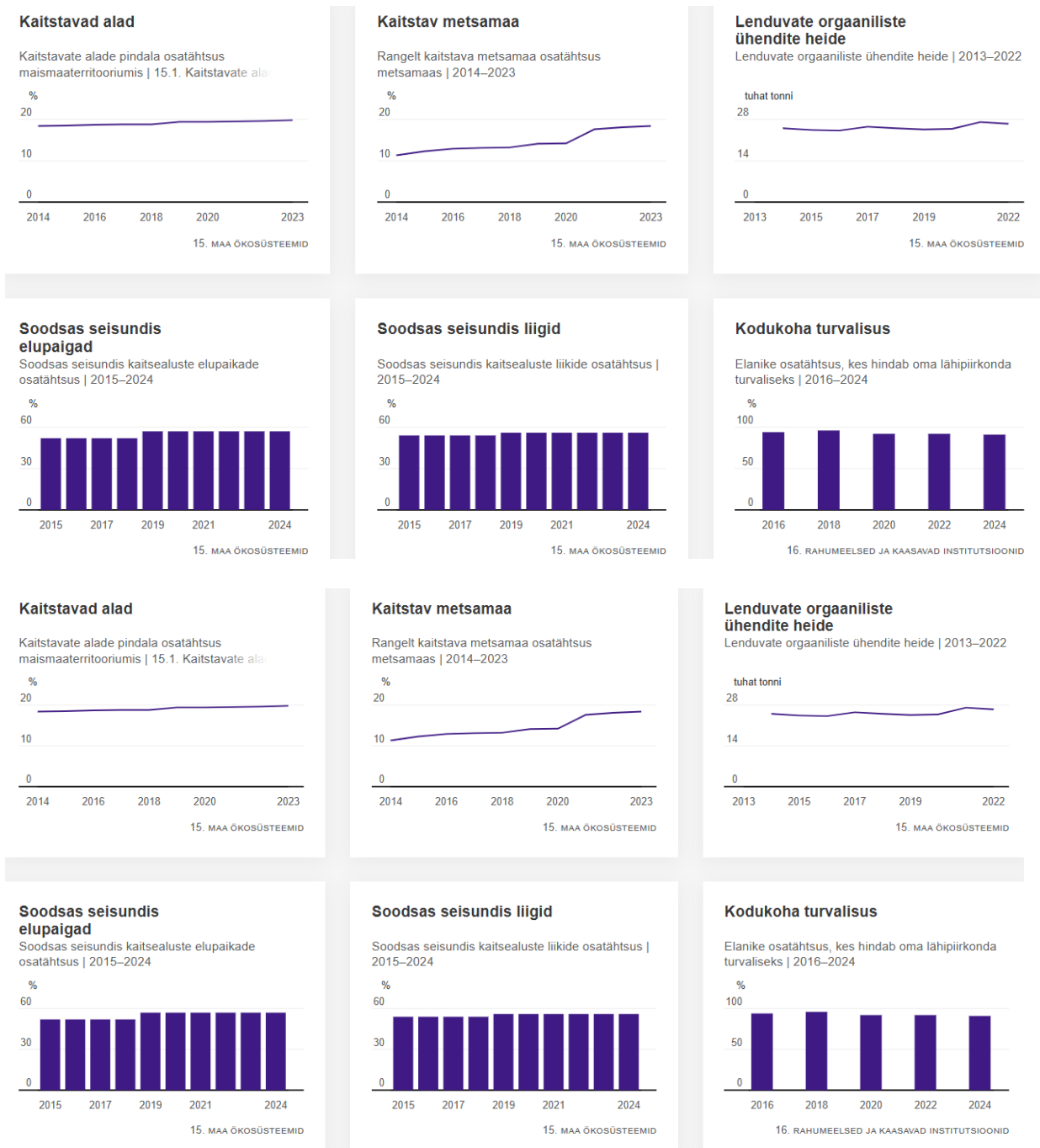
Happevihmasid põhjustavate gaaside

Happevihmasid põhjustavate gaaside heide | 15.3. Happevihma põhjustavate gaaside heide, tuhat tonni hapestumise ekvivalenti

15. Maa ökosüsteemid

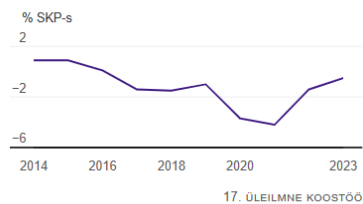
Joonis L7.7. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

Joonis L7.8. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

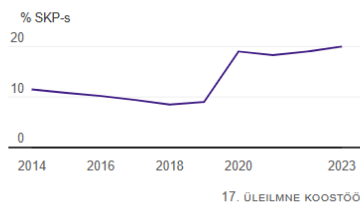
Valitsemissektori eelarve tasakaal

Valitsemissektori eelarve tasakaal SKP-s | 2014–2023

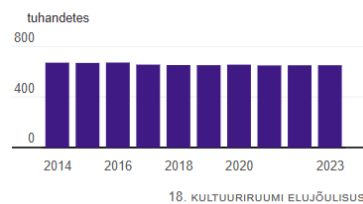
Valitsemissektori võlg

Valitsemissektori konsolideeritud võla osatähtsus SKP-s | 2014–2023

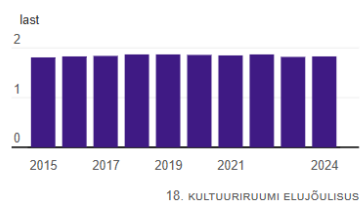
Eesti keele kõnelejad

Eesti keelt esimese koduse keelena kõnelavate 15-74-aastaste arv | 2014–2023

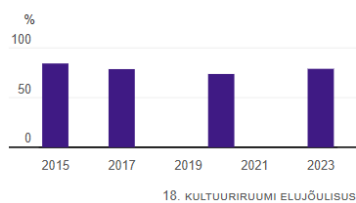
Kohortsündimuskordaja

Kohortsündimuskordaja | 2015–2024

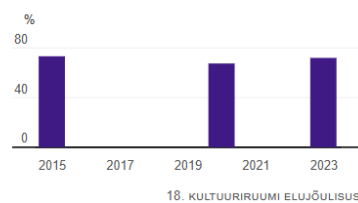
Kultuurielus osalejad

Kultuurielus osalenute osatähtsus vähemalt 15-aastaste hulgas | 2015–2023

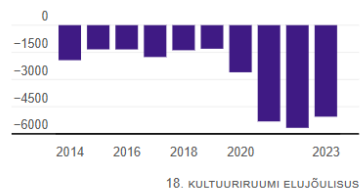
Kultuuriharrastajad

Kultuuriharrastajate osatähtsus vähemalt 15-aastaste hulgas | 2015–2023

Loomulik iive

Loomulik iive | 2014–2023

Joonis L7.9. Statistikaameti säästva arengu indikaatorid

Planeerimisalased juhendid ja materjalid

- Kestliku ruumi planeerimise tööriistakast, <https://agri.ee/regionaalareng-planeeringud/ruumiline-planeerimine/kestliku-ja-kvaliteetse-ruumiloome-uurimistoo>
- Linnastunud ühiskonna ruumilisi valikuid. Peatoim. Helen Sooväli-Sepping. Tallinn: SA Eesti Koostöö Kogu (2020), <https://www.2020.inimareng.ee/eesti-inimarengu-aruanne-20192020.html>
- Nõuandeid üldplaneeringu koostamiseks, https://planeerimine.ee/wp-content/uploads/uldplaneeringu_juhis_final-2.pdf <https://planeerimine.ee/wp-content/uploads/2021/05/Lisa1.pdf>
- Planeeringutingimuste seadmine maalises asustuses, <https://planeerimine.ee/wp-content/uploads/2021/05/lisa3.pdf>
- Planeerimise põhimõtete rakendamine, https://planeerimine.blogi.fin.ee/wp-content/uploads/2021/05/Planeerimise-pohimotted_2016.pdf
- Ruumilise planeerimise roheline raamat, <https://planeerimine.blogi.fin.ee/wp-content/uploads/2021/05/Ruumilise-planeerimise-roheline-raamat.pdf>
- Sotsiaalse infrastruktuuri hindamine Eesti maa-asulates. Soovituslik juhendmaterjal. (2004). Koostanud Jaak Kliimask, Garri Raagmaa. Tartu.
- Suunised kahanevate piirkondade säästlikuks ruumiliseks planeerimiseks (2015), <https://planeerimine.ee/wp-content/uploads/suunised-kahanevate-piirkonade-planeerimiseks.pdf>
- Trendide ruumilise mõju analüüs. Üleriigilise planeeringu alusuuring. Tartu Ülikool RAKE. 2023. https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2023-05/%C3%9Cleriigiline%20planeering%202050%20trendiuuring_L%C3%B5pparuanne%202023_0.pdf
- Tiheasustusega paikkondade määramise meetodika. (2014). Statistikaamet
- Urmas Kase. Prognoosimisest ja seirest Pärnu maakonna näitel. Eesti Statistika kvartalikirj. Tallinn 2016
- Ülevaade ruumi mõiste käsitlemise muutustest. <https://riigiplaneering.ee/sites/default/files/documents/2024-01/Lisa%205.%20U%CC%88levaade%20ruumi%20mo%CC%83iste%20ka%CC%88sitluse%20muutustest.pdf>